

ПОНЯТТЯ «ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ» У СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Марченко Я. В.

*кандидат історичних наук,
перший заступник начальника
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
м. Львів, Україна*

Російсько-українська війна викликала значне зацікавлення у сучасній філософії, актуалізувала проблему природи збройних конфліктів, збройної агресії. Філософи намагаються знайти відповіді на чимало риторичних запитань, базові із яких: Чи можна уникнути збройного протистояння? Як зменшити руйнівний вплив війни на суспільство? Які чинник можуть виступати стримуючим механізмом проти насильства?

Сучасна філософія трактує збройну агресію як складну проблему, яка вимагає комплексного аналізу та розв'язання з врахуванням моральних, соціальних, політичних та юридичних аспектів. До цієї теми зверталися такі відомі філософи, як: Майкл Уолцер політичний філософ, який зацентрував увагу на етиці війни і в своїй праці «Just and Unjust Wars» розглядає моральні аспекти ведення війни, включаючи проблему правомірності вжиття збройної сили); Томас Нагел (займається вивченням філософії моралі та політичної філософії, вивчає питання моральності війни та етики війни); Мартін Хоус (спеціалізується на військовій етиці та етиці війни, дослідження включають аналіз моральних принципів, які повинні керувати діями військових); Джон Равіц (політичний філософ, займався проблемами справедливості та соціальних угод, у праці «Theory of Justice» охарактеризував концепції, які можуть бути застосовані до аналізу моральних аспектів збройної агресії); Меріон Смарт (досліджувала політичну філософію та феміністичну етику, вивчала поняття збройної агресії з огляду на гендерні аспекти та вплив на жінок у зоні конфлікту). Серед українських учених виокремимо теоретичні напрацювання **Володимира Єрмоленка** (досліджує політичні та соціокультурні аспекти війни, а також роль масових медіа у формуванні громадської думки щодо конфлікту) та **Олександра Дудченка** (спеціалізується на проблемах міжнаціональних відносин та конфліктів, досліджує історичні та культурні аспекти війни).

Сучасна філософія розглядає збройну агресію у декількох контекстах. Один із них полягає в трактуванні агресії як порушення моральних принципів (повага до життя, свобода і права інших осіб тощо). Філософи аналізують причини, які лежать в основі збройних конфліктів, та шукають шляхи запобігання їх виникненню через дипломатичні зусилля, міжнародне право та ін. засоби.

Не менш важливо у філософії досліджувати збройну агресію з точки зору вивчення природи насильства та впливу збройних конфліктів на суспільство, культуру та індивідуальність. Сучасні філософи все частіше вивчають психологічні та соціологічні аспекти насильства, а також шукають шляхи зменшення його впливу на людей та суспільство загалом.

Збройна агресія також розглядається сучасними філософами в контексті етики війни та міжнародного права. Учені, зокрема, аналізують: (а) коли вжиття збройної сили може бути виправданим, (б) які принципи мають дотримуватися під час війни, (в) як можна мінімізувати страждання цивільних осіб та забезпечити захист прав людини під час конфліктів тощо.

Таким чином, на сьогодні у філософії немає одного домінантного підходу щодо поняття «військової агресії», оскільки різні філософські школи мають різні уявлення як про це поняття так і про його природу. Однак можна виділити кілька базових підходів, які часто використовуються при аналізі проблеми збройної агресії та війни загалом. Зокрема, доцільно виокремити т. зв. **реалістичний підхід** (філософами війна розглядається як невід'ємна частина міжнародних відносин і визначається боротьбою за владу, ресурси та безпеку). Реалісти вважають, що війна може бути необхідною для захисту національних інтересів та збереження стабільності в міжнародній системі. Водночас лібералісти розглядають війну як наслідок діяльності недемократичних режимів, панування економічних нерівностей та недоліків міжнародних інституцій. Філософи вважають, що за допомогою демократії, економічного розвитку та міжнародного співробітництва можна уникнути збройної агресії та війн.

Натомість конструктивісти розглядають війну як соціально побудований явище, яке залежить від ідентичності, культурних норм та історичних наративів. Вони аналізують, як соціальні конструкції формують уявлення про ворога та мотивують військові дії. Відзначимо також, що постструктуралісти розглядають війну як процес взаємодії різних суб'єктів влади та дискурсів, які формують політичну реальність. Філософи цього напрямку аналізують, як влада, ідеології та мова використовуються для легітимізації війни та контролю над наративами про неї.

Отже, у сучасній філософії немає однозначного бачення природи збройної агресії, її стримуючих механізмів. Сучасні філософи все частіше вивчають психологічні та соціологічні аспекти насильства, а також шукають шляхи зменшення його впливу на людей та суспільство загалом.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-381-4-23>

(ПОСТ)СТРУКТУРАЛІСТСЬКЕ РОЗУМІННЯ ІСТОРІЇ ЯК ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМА В ФІЛОСОФІЇ ЖАКА ДЕРРІДА

Мінько О. П.

студент IV курсу

*Навчально-наукового інституту філософії
та освітньої політики*

Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

Європейських філософів другої половини ХХ ст. з легкістю можна закликати до відповідальності за так званий «правий поворот», що шириться національними державами сьогодення. Філософи доби, ставлячи за мету аналіз гуманітарних передумов тоталітарного суспільства, своїм сумнівом щодо претензій на вичерпність деяких суджень унеможливили й мислення будь-якої універсальності. Тепер інтелектуальними здобутками ангажованої теорії користуються політики, що розв'язують війни на основі історичних маніпуляцій та дезінформації. Авторитарні лідери та їх спільники легітимізують власне лицемірство академічним та етичним авторитетом плюралізму. Проте чи варто нівелювати через нехитру каузальність роботу згаданих інтелектуалів? Чи все ж, усупереч очевидності, варто уважніше прислухатися до їх думки? Цьому тексту ближча мета обеззброєння демагогів за рахунок ре-апропріації основи, на якій ті намагаються влаштуватися. Доцільним в такому випадку видається осмислення філософії одного з контрибуторів інтелектуальних катастроф сучасності – Жака Дерріда. Особливої уваги в обговорюваному питанні заслуговує його критичний перегляд концепту історії. Крізь пафос плюралізму Дерріда, однак, пропонує доволі однозначні принципи мислення історії.